

การบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม*

Buddhism Dissemination Administration of The Sangha Supreme Council in the Globalization Age

พระมหานงค์ อับไพ**

ดร.หจกณ ชูเพ็ญ***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม 2) ศึกษาระดับความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรคการดำเนินงานของมหาเถรสมาคม และ 4) เป็นข้อเสนอแนะการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสงฆ์ในสังกัดมหาเถรสมาคมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 รูป ผลการวิจัยพบว่าระดับการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และประเด็นความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่ของมหาเถรสมาคม ทั้ง 9 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ทุกปัจจัยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า มหาเถรสมาคมมีการบริหารในแนวทางซึ่งก่อให้เกิดระบบอุปถัมภ์ คณะสงฆ์ส่วนใหญ่เน้นงานด้านการปกครองและการศึกษา การเผยแผ่ศาสนาเป็นประเด็นรอง ทั้งยังขาดงบประมาณ สื่อที่ทันสมัยและขาดพระนักเผยแผ่ ส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า กรรมการมหาเถรสมาคมควรเกษียณอายุเมื่อครบ 70 ปี ไม่ควรบริหารในแนวทางควรสร้างระบบเครือข่าย และปรับปรุงกฎระเบียบให้ทันสมัยกับการบริหารสมัยใหม่

คำสำคัญ: การบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนา มหาเถรสมาคม โลกาภิวัตน์

* บทความนี้เรียบเรียงจากวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

** นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

*** อาจารย์ประจำ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ABSTRACT

The objectives of this study were firstly, to study Buddhism dissemination administration of the Sangha supreme council in the globalized world. Secondly, it studied the factors affecting such dissemination. Thirdly, it investigated the problems and obstacles of the management of the Sangha supreme council. And fourthly, it offered the suggestions on the approaches of dissemination. This is a mixed research which utilized both qualitative and quantitative data. The samples acquired from convenience sampling were 400 monks under regulations of the Sangha supreme council in Bangkok.

The research has shown that policy and overall administration of Sangha supreme council were moderate. All nine factors affecting the dissemination were also found to be at the moderate levels and at the statistical significance level of 0.01. The problems and obstacles were that the Sangha supreme council has adopted vertical approach of administration and had resulted in the system of patronage. Most of the tasks of the Sangha were in the lines of administration and education pushing the job of dissemination to be considered as secondary. These have brought about by limited budget and inadequate personnel for the job.

The suggestions were that the Sangha supreme council committees should set the retirement age at 70. Network system for dissemination should be promoted. At the same time, relevant regulations should be improved or amended to cope with the new era of administration.

Keywords: Buddhism dissemination, Sangha supreme council, globalization

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชนชาติไทย และมีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกชนชั้น โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่หลักธรรมไปยังพุทธศาสนิกชนโดยวิธีการต่างๆ ทำให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีประชาชนให้การอุปถัมภ์และช่วยกันบริหารจัดการอย่างไม่เป็นระบบ และด้วยเหตุที่พุทธศาสนามีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของบ้านเมือง ภาครัฐจึงได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนอย่างเป็นระบบมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ให้สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา ส่วนบทบาทด้านการเผยแผ่เป็นหน้าที่ของพระภิกษุโดยตรง ต่อมา สถานะและบทบาทของพุทธศาสนาเริ่มตกต่ำลงในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลง หลายนักปราชญ์พากันก้าวสู่การปฏิรูปเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง แต่การที่มีนโยบายและวิธีการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความขัดแย้งในวงการคณะสงฆ์ ทั้งในด้านหลักคำสอน

การปกครอง การบริหารจัดการ และไม่เป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชนที่ยึดมั่นกับระบบและโครงสร้างเดิม ซึ่งไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง บางครั้งมีผลกระทบกับอำนาจรัฐด้านความมั่นคงหรือขัดแย้งกับโครงสร้างการปกครองทางคณะสงฆ์มากเท่าไร ก็ยังเป็นปัญหาในการบริหารจัดการและการเผยแผ่มากเท่านั้น

มหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านนโยบายและการบริหารจัดการ โดยเฉพาะในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ ทุกองค์กรไม่อาจหลุดพ้นความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ได้ การบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พุทธศาสนา จึงต้องพัฒนาให้ทันสมัยมากขึ้น แต่เนื่องด้วยองค์กรสงฆ์ ยังยึดติดกับระบบเดิม ทำให้ไม่อาจปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคสมัยใหม่ และมหาเถรสมาคมเพิ่งมีแผนแม่บทในการเผยแผ่พุทธศาสนาเป็นฉบับแรก เมื่อ พ.ศ. 2554 ดังนั้น การศึกษาเรื่องการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

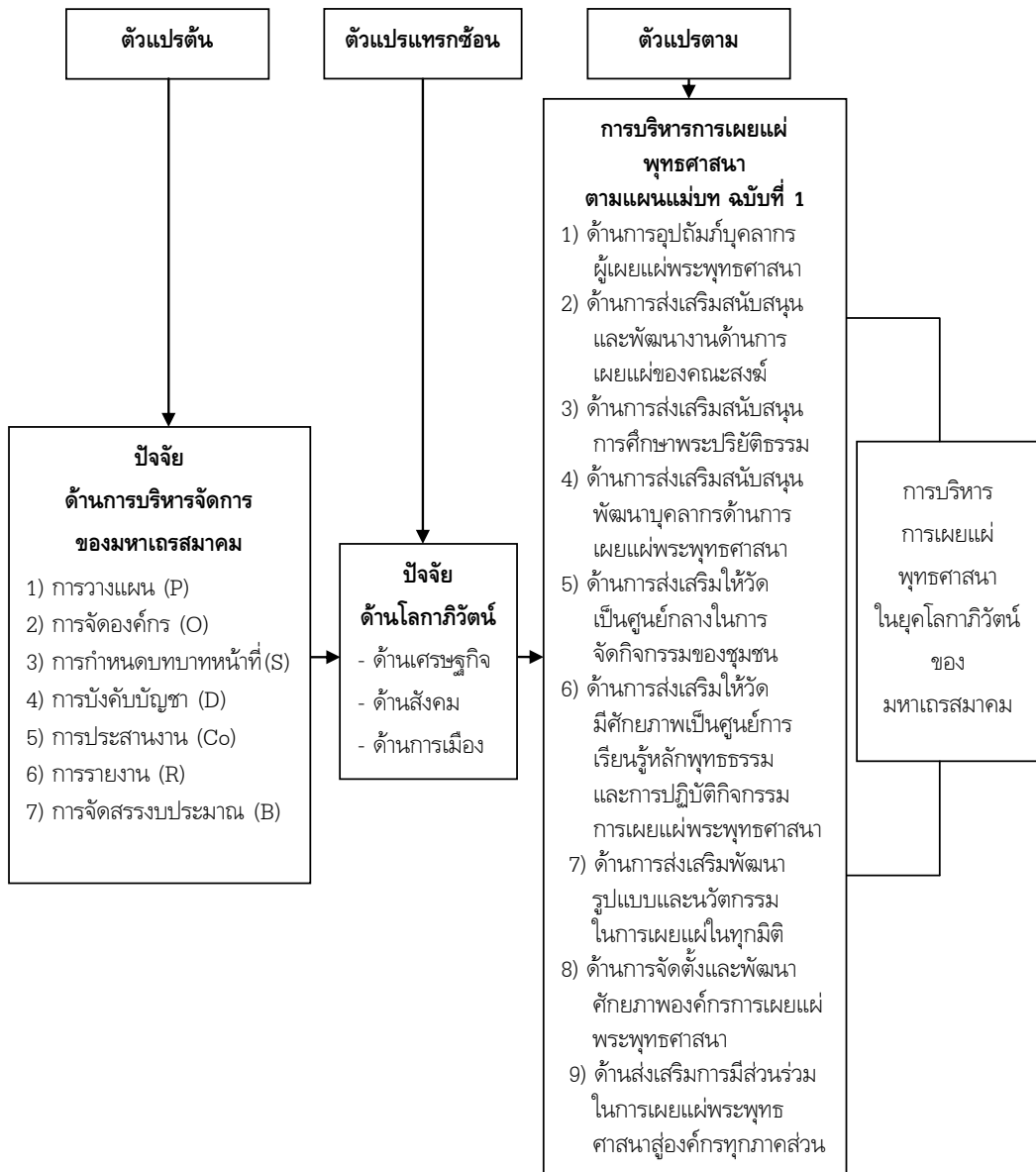
- 1) เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม
- 2) เพื่อศึกษาระดับความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม
- 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคการดำเนินงานของมหาเถรสมาคม
- 4) เพื่อเป็นข้อเสนอแนะการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม

3. สมมติฐานในการวิจัย

การวางแผน การจัดองค์กร การกำหนดบทบาทหน้าที่ การบังคับบัญชา การประสานงาน การรายงาน การจัดสรรงบประมาณ กระแสโลกาภิวัตน์ และความสัมพันธ์ของปัจจัยการบริหารงานมีผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

5. ขอบเขตของการวิจัย

ในด้านขอบเขตของเนื้อหาสาระ ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งวิจัยเฉพาะ

1. การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคมใน 9 ด้าน ตามแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 คือ ด้านอุปถัมภ์บุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนางานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ด้านส่งเสริมสนับสนุนการ

ศึกษาพระปริยัติธรรม ด้านส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชน ด้านส่งเสริมให้วัดมีศักยภาพเป็นศูนย์การเรียนรู้หลักพุทธธรรมและการปฏิบัติกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทุกมิติ ด้านจัดตั้งและพัฒนาศักยภาพองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่องค์กรทุกภาคส่วน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาเถรสมาคม 7 ด้านคือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Directing) การบังคับบัญชา (Staffing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) การจัดสรรงบประมาณ (Budgeting)

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาเฉพาะพื้นที่วัดสังกัดมหาเถรสมาคม ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

4. ขอบเขตด้านประชากร ศึกษาเฉพาะพระภิกษุที่สังกัดมหาเถรสมาคมในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 รูป

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระภิกษุที่สังกัดมหาเถรสมาคม เฉพาะในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรในครั้งนี้ จำนวน 400 รูป ส่วนการสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญหรือการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling)

2. เครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยผู้วิจัยสร้างเครื่องมือจากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี แนวคิดต่างๆ คือ **1. แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ** เพราะการบริหารคือ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่หรือไม่มีให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อการตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ (บุญทัน ดอกไธสง, 2535) **2. แนวคิดและทฤษฎีผู้นำและภาวะผู้นำ** เพราะทุกองค์กรต้องมีผู้นำหรือผู้บริหาร ผู้นำคือบุคคลที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544) **3. แนวคิดและทฤษฎีองค์กรเชิงนวัตกรรม** ซึ่งมุ่งถึงการปรับปรุงของเก่าและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ตลอดจนหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ นวัตกรรมไม่ใช่ว่าจะจัดหรือล้มล้างสิ่งเก่าให้หมดไป แต่เป็นการปรับปรุงเสริมแต่งและพัฒนาเพื่อความอยู่รอดของระบบ (J.A. Morton, 1973) **4. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการองค์ความรู้** เพราะการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการสร้างและใช้ความรู้ในการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้นกว่าเดิม การจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการที่เป็นวงจรต่อเนื่อง เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เป้าหมายคือการพัฒนาคนและพัฒนาคน โดยมีความรู้เป็นเครื่องมือ มีกระบวนการจัดการ

ความรู้เป็นเครื่องมือ (วิจารณ์ พานิช 2548, หน้า 88) และ 5. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะการมีส่วนร่วม การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม จะเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วม รับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527, หน้า 183) รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น เพื่อศึกษาในประเด็นดังกล่าว โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานทางทฤษฎีในการตั้งข้อคำถาม

2) สร้างคำถามคำนึงถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษา รวมทั้งอาศัยความรู้และประสบการณ์ของผู้วิจัยเพิ่มเติม

แบบสอบถาม แบ่งได้ 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบ ได้แก่ อายุ พรรษา ระดับการศึกษา และตำแหน่ง

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับระดับการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิด คือ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่างๆ ต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบคุณภาพแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) การตรวจสอบความแม่นยำตรงเชิงพินิจ (Face Validity) เมื่อสร้างแบบสอบถามแล้วผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ราย ตรวจสอบความครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้แบบสอบถามมีความเที่ยงตรงและมีความสมบูรณ์ของคำถามแต่ละข้อ เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2) การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability Test) ก่อนที่จะนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปใช้จริง ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับพระที่สังกัดมหาเถรสมาคมในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 รูป เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและความสมบูรณ์ในคำถาม จากนั้น จึงนำผลการสอบถามไปคำนวณค่า Reliability Coefficient Alpha เพื่อวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ของแบบสอบถาม โดยในการวิเคราะห์ได้กำหนดค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป จึงจะถือว่าแบบสอบถามดังกล่าวน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้จริงได้ ซึ่งผลจากการทดสอบแบบถามดังกล่าว ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาที่ 0.98

3. การเก็บข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลและแหล่งข้อมูล จาก 2 แหล่ง คือ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางวิชาการ (Documentary Research) รายละเอียดเอกสารที่ผู้กำหนดนโยบายจัดทำขึ้น และแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยใช้คำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง (Face-to-Face Interview) การเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยการวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางประชากรพื้นฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และระดับการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอนุมาน สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Co-efficient) ตามวิธีการของครอนบาค ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาที่ 0.98 สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การหาความสัมพันธ์ของพระภิกษุที่สังกัดมหาเถรสมาคมในจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การศึกษาระดับการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) สำหรับข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Question) ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการพรรณนาบรรยายสรุปเป็นประเด็นโดยใช้ทฤษฎีการบริหารจัดการ องค์การเชิงนวัตกรรม และประสบการณ์ในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม พบว่า โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุที่มีอายุระหว่าง 25-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 70.50 รองลงมาเป็นผู้ที่มีอายุ 35-44 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.25 อายุ 45-54 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.00 และอายุ 55 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 3.25 มีรายละเอียดผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม

มหาเถรสมาคมมีการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.79 โดยมีการบริหารด้านการส่งเสริมให้วัดมีศักยภาพเป็นศูนย์การเรียนรู้หลักพุทธธรรมและการปฏิบัติกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาสูงสุด มีค่าเฉลี่ย 3.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.91 รองลงมาเป็นด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาสู่องค์กรทุกภาคส่วน ส่วนด้านการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมมีการบริหารต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83 ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม

การบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการบริหาร
1. ด้านการอุปถัมภ์บุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.32	0.96	ปานกลาง
2. ด้านการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนางานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์	3.31	0.95	ปานกลาง
3. ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม	3.27	0.83	ปานกลาง
4. ด้านการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.31	0.85	ปานกลาง
5. ด้านการส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชน	3.39	0.98	ปานกลาง
6. ด้านการส่งเสริมให้วัดมีศักยภาพเป็นศูนย์การเรียนรู้หลักพุทธธรรมและการปฏิบัติกิจกรรมการเผยแผ่พุทธศาสนา	3.43	0.91	สูง
7. ด้านการส่งเสริมพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทุกมิติ	3.31	0.93	ปานกลาง
8. ด้านการจัดตั้งและพัฒนาศักยภาพองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.29	0.97	ปานกลาง
9. ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่องค์กรทุกภาคส่วน	3.39	0.81	ปานกลาง
รวม	3.34	0.79	ปานกลาง

โดยในแต่ละด้าน มีรายละเอียดผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

(1) ด้านการอุปถัมภ์บุคลากรผู้เผยแผ่พุทธศาสนา

ในด้านการอุปถัมภ์บุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.32 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.96 โดยประเด็นการอุดหนุนการดำเนินงานบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.03 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็นการคัดเลือกเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่น ส่วนการจัดตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.25 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.05 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง

(2) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนางานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในด้านการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนางานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.95 โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนางานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.06 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็นการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนการถวายเป็นบุญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแก่พระบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธ

ศาสนาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.12 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง

(3) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม

ในด้านการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83 โดยประเด็นการฝึกอบรมสัมมนาครูสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.94 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็น การฝึกอบรมพระวิปัสสนาจารย์ของครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนการจัดงบประมาณอุดหนุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.17 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.08 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง

(4) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในด้านการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.85 โดยการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ประจำสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.01 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็น การพัฒนาทักษะเทคนิคการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ส่วนการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพให้แก่บุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.05 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง

(5) ด้านการส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชน

ในด้านการส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชนโดยรวมในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.98 โดยการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ สูงที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.97 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็น การพัฒนาลานวัด ลานใจ ลานกีฬา ทำวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข ส่วนการปลูกต้นไม้ในวัดเพื่อพัฒนาให้เป็นอุทยานการศึกษา น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.09 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง

(6) ด้านการส่งเสริมให้วัดมีศักยภาพเป็นศูนย์การเรียนรู้หลักพุทธธรรม และการปฏิบัติกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในด้านการส่งเสริมให้วัดมีศักยภาพเป็นศูนย์การเรียนรู้หลักพุทธธรรมและการปฏิบัติกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 3.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.91 โดยมีการณรงค์ส่งเสริมประชาชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.49 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.01 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็น การเปิดวัดวันอาทิตย์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าวัดในวันหยุด ส่วนการจัดตั้งส่งเสริมและพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.00 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง

(7) ด้านการส่งเสริมพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทุกมิติ

ในด้านการส่งเสริมพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทุกมิติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.93 โดยการพัฒนาสื่อเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสูง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.04 รองลงมา การส่งเสริม

คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนและประชาชน ส่วนการพัฒนาสื่อภาษาต่างประเทศในการเผยแผ่พุทธศาสนาได้น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.11 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง

(8) ด้านการจัดตั้งและพัฒนาศักยภาพองค์กรการเผยแผ่พุทธศาสนา

ในด้านการจัดตั้งและพัฒนาศักยภาพองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.97 โดยการส่งเสริมและประสานงานองค์กรเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.08 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็นการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายพระพุทธศาสนา ส่วนการสร้างเครือข่ายด้านศาสนพิธีได้น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.11 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง

(9) ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่องค์กรทุกภาคส่วน

ในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่องค์กรทุกภาคส่วนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.81 โดยมีการมอบรางวัลสำนักเรียนดีเด่นสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.93 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็นการเชิญเกียรติบุคคล/องค์กร/หน่วยงานต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนการพัฒนาหนึ่งหน่วยงาน/องค์กรหนึ่งวัดได้น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.25 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.99 มีระดับการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการวิจัยความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนา

ด้านการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 โดยปัจจัยด้านการบังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.89 รองลงมาเป็นปัจจัยด้านการกำหนดบทบาทหน้าที่ ส่วนปัจจัยด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดที่ 3.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.89 ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนา

ปัจจัยการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปัจจัย
1. ด้านการวางแผน	3.21	0.89	ปานกลาง
2. ด้านการจัดจัดการองค์กร	3.37	0.80	ปานกลาง
3. ด้านการกำหนดบทบาทหน้าที่	3.51	0.84	สูง
4. ด้านการบังคับบัญชา	3.56	0.89	สูง
5. ด้านการประสานงาน	3.34	0.81	ปานกลาง
6. ด้านการรายงาน	3.33	0.85	ปานกลาง
7. ด้านการจัดสรรงบประมาณ	3.39	0.81	ปานกลาง
รวม	3.39	0.68	ปานกลาง

(1) ด้านการวางแผน

เมื่อวิเคราะห์ในปัจจุบันแต่ละด้าน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคมในการวางแผนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นระบบการบริหารงานขององค์กรสงฆ์ในปัจจุบันขาดความคิดสร้างสรรค์ ไม่กล้าเปลี่ยนแปลง ไม่มีนวัตกรรมใหม่ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.32 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.09 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาเป็นประเด็นองค์กรสงฆ์ขาดกลยุทธ์และแผนในการทำงาน ยึดถือในรูปแบบเดิมทำให้ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ส่วนประเด็นองค์กรมหาเถรสมาคมหรือคณะสงฆ์ระดับผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมคิดร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของหน่วยงานด้านศาสนา มีผลน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.07 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.16 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับปานกลาง

(2) ด้านการจัดการองค์กร

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในการจัดการองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.80 โดยประเด็นความเห็นว่องไวของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันเป็นแบบรวบอำนาจไม่มีการกระจายอำนาจควรปรับปรุงแก้ไข มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.07 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็นปัจจุบันการทำงานด้านเผยแผ่พุทธศาสนาของคณะสงฆ์ยึดติดในรูปแบบเดิม ไม่ทันต่อสถานการณ์ ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ส่วนประเด็นประเทศไทยควรมีภิกษุณีสงฆ์เพื่อเพิ่มบทบาท ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและความร่วมมือกันในการทำงานเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนามากขึ้น มีผลน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.17 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.14 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับปานกลาง

(3) ด้านการกำหนดบทบาทหน้าที่

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในการกำหนดบทบาทหน้าที่โดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.84 โดยประเด็นในยุคโลกาภิวัตน์ วัดและพระสงฆ์ควรมีบทบาทและหน้าที่ในด้านอื่นๆ เพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.06 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับสูง รองลงมาเห็นว่าการพระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ควรแยกเรื่องศาสนาออกจากการเมือง ส่วนประเด็นการเข้าใจบทบาทหน้าที่ขององค์กรมหาเถรสมาคมว่ามีหน้าที่บริหารคณะสงฆ์และงานเผยแผ่พุทธศาสนามีผลน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.96 ระดับปัจจัยสูง

(4) ด้านการบังคับบัญชา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในการบังคับบัญชาโดยรวมในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.89 โดยประเด็นกรณีเกิดเหตุการณ์พระสงฆ์ประพฤติไม่ดีส่วนใหญ่คนเห็นว่าควรเป็นหน้าที่ขององค์กรสงฆ์โดยตรงมากกว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีผลสูงสุด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.69 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.00 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็นประเด็นเมื่อเกิดปัญหาขึ้น องค์กรสงฆ์หรือมหาเถรสมาคมตัดสินใจช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ ส่วนประเด็นข่าวการประพฤติตัวไม่เหมาะสมของพระสงฆ์ ทำให้เบื่อกันและกันและมีศรัทธาในการเผยแผ่พุทธศาสนา น้อยลง มีผลน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.15 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับสูง

(5) ด้านการประสานงาน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในด้านการประสานงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.81 โดยปัจจุบันองค์กรสงฆ์เริ่มท่างเห็นจากประชาชนและชุมชน ประชาชนไม่มีบทบาทและไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีผลสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.98 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็นประเด็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกรมการศาสนาซึ่งสนองงานคณะสงฆ์และมหาเถรสมาคมควรบูรณาการทำงานทับซ้อนกันและมีปัญหาในการประสานงาน เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพและประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน ส่วนประเด็นมีการประสานกับกรมการศาสนา เพื่อผลักดันงานด้านการเผยแผ่ศาสนาอย่างต่อเนื่องมีผลน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.99 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับปานกลาง

(6) ด้านการรายงาน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในด้านการรายงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.85 โดยประเด็นการเห็นด้วยกับการที่คณะสงฆ์ใช้สื่อสมัยใหม่มีสถานีโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นมีผลสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.08 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็นประเด็นการเห็นด้วยกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนา ส่วนประเด็นการได้ติดตามผลการประชุมกรรมการมหาเถรสมาคมมีผลน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.15 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับปานกลาง

(7) ด้านการจัดสรรงบประมาณ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในด้านการจัดสรรงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.81 โดยประเด็นการเห็นด้วยกับแนวคิดการตั้งธนาคารพุทธศาสนาเพื่อสงเคราะห์วัดและประชาชนที่ขาดแหล่งเงินทุนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.07 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็นประเด็นวัดที่มีงบประมาณมากควรให้การสนับสนุนวัดที่มีงบประมาณน้อยเพื่อประโยชน์ในการเผยแผ่พุทธศาสนา ส่วนประเด็นปัจจุบันภาครัฐได้สนับสนุนงบประมาณแก่คณะสงฆ์อย่างเพียงพอเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนามีผลน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.09 มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนผลการวิจัยความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์โดยวิเคราะห์ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's correlation) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบเชิงขั้น (Stepwise Regression) พบว่า ปัจจัยการบริหารทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กับการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ปัจจัยการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์

ปัจจัยการบริหารจัดการ	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน	ค่า P - Value
การวางแผน	0.717**	0.000
การจัดการองค์กร	0.538**	0.000
การกำหนดบทบาทหน้าที่	0.481**	0.000
การบังคับบัญชา	0.328**	0.000
การประสานงาน	0.693**	0.000
การรายงาน	0.604**	0.000
การจัดสรรงบประมาณ	0.486**	0.000

อภิปรายผล

มหาเถรสมาคมมีการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการบริหารด้านการส่งเสริมให้วัดมีศักยภาพเป็นศูนย์การเรียนรู้หลักพุทธธรรมและการปฏิบัติกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสูงที่สุด รองลงมาเป็นด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่องค์กรทุกภาคส่วน ด้านการส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชน ส่วนด้านการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมมีการบริหารต่ำที่สุด การบริหารการเผยแผ่เป็นแบบรวมอำนาจ ไม่มีการกระจายอำนาจ การทำงานยังยึดติดในรูปแบบเดิม ไม่ทันต่อสถานการณ์ องค์กรสงฆ์เริ่มเห็นห่างจากประชาชนและชุมชนมากขึ้น ประชาชนไม่มีบทบาทและไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และหน่วยงานภาครัฐที่สนองงานคณะสงฆ์ คือกรมการศาสนาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรบูรณาการกัน

ข้อเสนอแนะ**1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้**

(1) ควรมีการปรับปรุงกฎ ระเบียบมหาเถรสมาคมให้ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ ไม่บริหารในแนวตั้งแบบรวบอำนาจ ควรมีการกระจายอำนาจ พระสงฆ์ควรมีบทบาทและหน้าที่เพื่อสังคมมากขึ้น และพระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ควรแยกศาสนาออกจากการเมือง

(2) ควรมีการเกษียณอายุพระสงฆ์สังฆาธิการทุกระดับชั้น เมื่ออายุครบ 70 ปี บริบูรณ์ ไม่ควรพึ่งองค์กรมหาเถรสมาคมมากเกินไป เพราะท่านดูแลในภาพรวมเท่านั้น คณะสงฆ์ควรตัดสินใจให้ทันต่อเหตุการณ์ ควรให้ประชาชนและชุมชนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น

(3) พระสงฆ์ควรยึดหลักพระธรรมวินัยในการเผยแผ่ ไม่ยึดรูปแบบเดิมๆ ไม่บิดเบือนคำสอน ต้องอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่และมีนวัตกรรมใหม่ในการเผยแผ่ องค์กรสงฆ์ควรมีสื่อวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อให้การเผยแผ่กว้างขวาง การเผยแผ่ต้องเป็นหัวใจหลักของคณะสงฆ์ แต่ละวัดควรมีหน่วยงานด้านการเผยแผ่ให้ชัดเจน

(4) ภาครัฐควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ควรมีธนาคารพุทธศาสนาเพื่อสงเคราะห์วัดและประชาชน และวัดที่มีงบประมาณมากควรสนับสนุนวัดที่มีงบประมาณน้อย ส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกรมการศาสนาควรบูรรวมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการวิจัยรูปแบบการเผยแผ่พุทธศาสนาในความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้สามารถปรับกระบวนการหรือยุทธวิธีในการเผยแผ่พุทธศาสนาให้เข้าถึงมากขึ้น

(2) ควรมีการวิจัยด้านศาสนสมบัติกลาง และการวิจัยเปรียบเทียบการเผยแผ่พุทธศาสนากับศาสนาอื่นๆ ในประเทศไทย

บรรณานุกรม

- ติชยภรณ์ ศรีราษฎร์. 2545. **การตลาดและผลต่อการเผยแผ่พุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย. 2550. **ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม บทบาทผู้นำที่ดีตามแนวคิดทฤษฎีตะวันตก**. วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. 2527. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญทัน ดอกไธสง. 2535. **การจัดองค์การ**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พยอม วงศ์สารศรี. 2538. **องค์การและการจัดการ**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : คณะวิทยาการจัดการ, สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- พิพัฒน์ พลธรรชาติ. 2549. **รู้จักศาสนาทความว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักร และเสรีภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. 2551. **ภาวะผู้นำ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ธนัชการพิมพ์.
- วิจารณ์ พานิช. 2546. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สายธุรกิจ.
- วิเชียร สายศรี. 2543. **พระพุทธศาสนากับระบบสมณศักดิ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีให้ศนะของนักวิชาการ พุทธศาสนาและพระนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมานจิต ภิรมย์ริน. 2546. **การพัฒนาารูปแบบสถาบันส่งเสริมและเผยแผ่การพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ดุขุบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2554. **แผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ.2554-2559**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Bond, George D. 1996 "A.T. Ariyatne and the Sarvodaya Shramadana Movement," **Engaged buddhism : Buddhist liberation movements in Asia**, ed. By Christopher S. Queen (New York: State University of New York Press.
- Fayol, Henri. 1949. **General and industrial management**. London : Sir Isaac Pitman & Sons.
- Morton, J.A. 1973. **Organizing for innovation a systems approach to technical management**. McGraw-hill New York.
- Patriotta, G. 2003. **Organizational knowledge in the making: How firms create, use, and institutionalize knowledge**. New York : Oxford University Press.
- Schermerhorn, J. R., Jr. 2002. **Management**. (7th). New York : Wiley.
- Senge, P. 1990. **The Fifth Discipline: The art & practice of the learning organization**. London: Century Business.